

J. Kerpe-
r L. Onvlee
Da. N. A.
1818; door
sprekbeurt
den heer
eren. »De
len heer W.
or door den
heer J. C.
S. f. 5; door
lage f. 0.25.
Z. f. 2.50.
nuit Kra-
an J. J. de

k van J. J.

bijschrift:
den heer
te Harder-

k van J. J.

ag ingeko-
n te Kort-
f. 1; N. N.
te W. f. 1;
A. K. te G.
1/2 collecte
K. R. f. 3;
f. 3, van 8.
f. 2.50, van
J. D. B. B.

gmeester.

SKERK.

ORFF.

rijs

komst,

7.

stop" eene
A. KUYPER,
g behouden

den Hoog-

bare Meeting
en verdedigd

mdig terrein
van de Kerk

rig zijn van

wetenschap

toegang,
in St.
den maaltijd
nis te geven

ersitter.

t Exploitatie
di voor alle
Staatspoor-
Noorden des
el langs den
en kan men
ion Arnhem,
aanspraak te

e voordeelige
te duidelijke
an te vragen,
hebben.

og geen be-
Wenschelijk

n bij

Præses.
riba.

LEN

ak 19.

els,

ctie, kracht-
ke, Huis- en
2000 bij den

141.

te leger,
bintenis,
EN.

bij het

ERDAM.

De Heraut

VAN DE

Gereformeerde Kerken in Nederland.

Het auteursrecht van den inhoud van dit blad wordt verzekerd overeenkomstig de wet van 28 Juni 1881 (Staatsblad N°. 124).

Zondag 19 Juni 1887. N°. 495.

Dit blad wordt geregeld des Vrijdags aan de geabonneerden verzonden.
Bijdragen van medewerkers, ingezonden stukken en alles wat verder den inhoud van dit blad betreft, te adresseren aan de REDACTIE, Abonnementen en Advertentie aan de ADMINISTRATIE van De Heraut, Warmoesstraat 106, Amsterdam.
Inzendingen die later dan Donderdag 's namiddags te 12 ure worden ontvangen kunnen voor het nummer van die week niet meer in aanmerking komen.

Abonnementen: franco aan huis, per drie maanden / 1.30. Afzonderlijke nummers aan het Bureau 10 Cent.
Abonnementen worden aangenomen door alle Boekhandelaren, Postdirecteuren enz. en aan het Bureau, Warmoesstraat 106, te Amsterdam.
Advertentie: van 1 tot 6 regels 90 Cent; voor elke regel meer 15 Cent.
Aanvragen en vermelding van liefdegaven en Verlagen van Vereenigingen 10 Ct. per regel.

Van de Voorzienigheid Gods.

TIENDE ZONDAGSDEELING.

III.

Die ze bij name roept, van
wege de grootheid zijner kracht.
Jesaja 40: 26

Het Noodlot en de Fortuin moesten dan vallen voor Godes heilige Voorzienigheid. Doch zie, nu treedt tegen de Voorzienigheid des Heeren als stouter mededinger, vooral in onze dagen, nog een derde afgod op in de Natuur. Ook onze vaders kenden dien vijand van ons geloof reeds, en wezen er daarom in deze vraag van den Catechismus zoo met nadruk op, dat „loof en gras, regen en droogte, vruchtbare en onvruchtbare jaren, spijis en drank, gezondheid en krankheid, rijkdom en armoede, zomer en winter, koude en warmte, ons niet bij geval, maar van zijn Vaderhand toekomen.”

„Niet bij geval” nu is gesteld tegen de Fortuin. „Zijn Vaderhand” is gezet tegen het Noodlot. Maar die breede opsomming van „loof en gras enz.” tegen de verheerlijking en vergoding der Natuur. En dat onze vaders geen ongelijk hadden, met vooral dezen derden vijand des geloofs met veelheid van woorden te bestrijden, dat toont waarlijk de uitkomst wel.

Ga slechts na, tot wat macht de „dusgenaamde” Natuurkunde zich allengs verheven heeft en met wat zelfvertrouwen men schier door heel Europa haar „gewaande” resultaten tegen de getuigenissen des geloofs overstelt, en ge zult terstond voelen, hoe het juist deze verheerlijking van de Natuur is, die thans, in onze dagen, aan het geloof de meeste afbreuk doet. We lijden onder de overmacht en den overmoed van het Naturalisme.

Het is uit dien hoofde eisch, voor zooveel ons bestek gedooft, vooral dit punt met eenige nauwkeurigheid te bespreken, en de Dienaren des Woords zullen wel doen, zoo ze op den kansel en in het catechisatievertrek deze fundamentele zaak wat klaarder en breeder dan dusver voor de geloovigen en hun kinderen uiteenzetten.

En dan beginnen we met te verzoeken, dat niemand zich stoote aan ons spreken van een „dusgenaamde” Natuurkunde, en haar „gewaande” resultaten. Hiermee toch is volstrekt niet bedoeld, geheel den omvang van wat men Natuurkunde noemt en al haar resultaten te veroordeelen. Integendeel, gelijk vanzelf spreekt, erkent ook ieder Christ-geloovige de verdienstelijkheid en uitnemendheid van al zulke natuurkundige studien en van dat deel harer resultaten, waarbij de natuurkundige zich binnen den kring van zijn bevoegdheid hield. Hetgeen hij dan voortbrengt is wetenschap van de echte soort en wordt dankbaar ook door ons aanvaard en geëerbiedigd. Maar het ongeluk wil nu juist, dat onze natuurkundigen aan die soberheid niet aanwillen, maar na gepast, gewogen en gemeten te hebben, nu ook den filosofen en den theoloog gaan spelen, en u allerlei onderstellingen en theorieën komen verkondigen over onderwerpen, waarentrent hun natuurkunde hun volstrekt niets leert, en nooit iets leeren kan. De natuurkunde is een empirische wetenschap, die aan de stoffelijke verschijnselen en hun onderlinge verhoudingen gebonden is; maar die volkomen onmachtig is, om iets waar

te nemen van geestelijke dingen, of om de vraag te beoordeelen, in hoeverre de geestelijke krachten op stoffelijke dingen inwerken. Zij moet uit dien hoofde in zeer strengen zin het »schonmaker, houd u bij uw leest” indachtig blijven, en mag zich nooit of nimmer uitstapies veroorloven op geestelijk gebied. Zoolang ze op haar eigen terrein blijft, is ze geprivilegieerd jager, maar zoodra ze op geestelijk terrein komt, is ze stroomper geworden. En overmits nu de opbloeiing van het Naturalisme bijna geheel te wijten is aan deze verboden strooperijen, kan niet ernstig genoeg tegen deze machtsoverschrijding worden geprotesteerd. Wanneer een hoogleraar in de Scheikunde ons zijn resultaten over de Saccharometrie (suikermeetkunde) mededeelt luisteren wij niet open ooren, want alsdan spreekt de man van het vak; maar wanneer zulk een Scheikundige nu ook nog zekere theorieën over allerlei wijsgeerige en theologische onderwerpen uitstalt, dan moet hij ons veroorloven, dat we aan dit zijn gekeuvel al bitter weinig waarde toekennen, en ons voor wat deze onderwerpen aangaat liever tot andere mannen wenden, die nu van deze vakken weer studie maakten. Dat Jenner en Pasteur onderzoek doen naar de stoffelijke oorzaken van allerlei ziekten, dit is hun recht en met bewondering volgen we hun uiteenzettingen. Maar als we nu aan de geheel andere vragen toekomen, of deze ziekten en plagen ons door God besteld worden als een oordeel, en of de gedwongen vaccinatie geen afbreuk doet aan zedelijke rechten, dan hebben Jenner en Pasteur ons niets meer te zeggen, maar is het woord aan den jurist en den theoloog.

Voor twee geveuren hebben we ons dus wel te hoeden. We zouden verkeerd doen, zoo we om deze natuurlijke kennis de echte Natuurkunde verachtten, of weigerden te erkennen, dat ook deze wetenschap een gave Gods aan ons menschelijk geslacht is. Omdat de Natuurkunde, door haar ongeoorloofde bemoeicucht zooveel kwaad brouwt en dies onder de geloovigen in zoo kwade reuke kwam, mag ze als wetenschap, mits binnen haar perken blijvende, door niemand geminacht. Maar ook van den anderen kant dient er scherp toezien op alles wat ze ons toezendt, om wel te onderzoeken, of ze ook weer verboden waar binnensmokkelde, en weer staan ging aan wat haar niet toekomt.

Vraagt men nu wat bij deze bestrijding van de Natuurverheerlijking het hoofd-punt is, waarop het aankomt, dan heeft de Heidelbergse dit uitnemend gevat, toen hij ons op dat loof en gras, op spijis en drank, regen en droogte, op jaarsoenen en op allerlei krankheid wees; woorden, waar slechts hij vluchtig over kan heenlezen, die niet begreep, waartoe deze opsomming hier dient.

De zaak is namelijk deze. In de natuur om ons heen grijpen zekere atwisselingen plaats. De natuur is niet een huis, dat ons, jaar in jaar uit, bestendig denzelfden gevel en op dienzelfden gevel dezelfde lijnen en sieraden vertoont; maar ze is als een drama dat leeft en opgevoerd wordt in elkander telkens opvolgende bedrijven. Eerst is het nacht; dan komt de dag. Uit den winter gaat ge in de lente; uit de lente treedt ge in den zomer; ongemerkt schuift ge dan den herfst in; en ten leste keert ge in den winter terug. Eerst is de aarde groen van loof en gras, dan weer grauwt en grijs ze, en ligt eindelijk voor u in het blanke wit van de sneeuw. Nu eens bevroest ge, zoo koud als het is; en dan

weer komt de dag, dat ge pult van warmte. Het ene jaar komt er veel den schoot van het aardrijk een overvloed van allerlei vrucht dat het niet te bergen is; dan weer volgen er onvruchtbare jaren. En zoo ook, nu eens bloeit alle gezondheid, en dan weer gaan er krankheden en pestilentien uit. Deze opsomming ware natuurlijk nog veel breeder voort te zetten; maar bepalen we ons tot wat de Catechismus zelf aan de hand geeft.

Nu echter bestaat er omtrent deze gedurige wisseling van natuurtoereelen tweerlei denkbeeld. De ééne beweert namelijk, dat al deze wisselingen het noodzakelijk resultaat zijn van natuurlijke oorzaken; terwijl het geloof staande houdt, dat al deze wisselingen gewrocht worden door Gods alomtegenwoordig bestel. Vandaar dat de Naturalist er om licht, als men verband zoekt tusschen volksaonde en volksrampen, terwijl omgekeerd de geloovige in zijn conscientie de stellige overtuiging bezit, dat dit verband metterdaad bestaat.

Wat is nu ten deze het oordeel en de uitspraak der Heilige Schrift?

Ge vindt die in het woord dat boven dit opstel staat aangegeekend, mits ge maar een open oog hebt, voor wat in dat woord ligt.

We worden door Jesaja in dit woord op den sterrenhemel gewezen. »Heft uw oogen omhoog en ziet wie al deze dingen geschapen heeft.” Maar nu wisselt ook het aanschijn van dien hemel af. Overdag niet ge het diepe blauw of de grauwe wolken, maar des avonds, zoo het helder is, wordt dat blauw donkerder getint, en komen in dat donkere blauw achtereenvolgens allerlei prachtige sterren te voorschijn; Venus, de avondsterre voorop. En dat prachtig schouwspel, dat opkomen der sterren aanzien, verkleert en bevangt. Nu, dat dit daardoor wordt teweeggebracht: „dat God ze met name roept”; let wel niet eenmaal voor een uur tot aanzijn riep; maar roept, d. i. elken avond aan zijn hemel te voorschijn roept, vanwege de grootheid zijner macht en omdat Hij sterk is van vermogen. En vraagt men of Jesaja nu bedoelt, dat God de Heere dit zonder wet of orde of regel doet, dan snijdt hij zelf ook die vraag af, door er bij te voegen: En ziet, er wordt er niet één gemist. Jesaja's getuigenis is dus volledig. God schied den sterrenhemel; in den sterrenhemel gaat het naar vasten regel; maar nochtans wordt elke wisseling aan dien sterrenhemel en al haar beweging gestadig en bestendig door Gods roepen en door Gods alomtegenwoordige kracht beheerscht.

Hiervan echter wil het Naturalisme nu niets weten. Men acht de Natuurkunde te ver gevorderd en te machtig, om zich aan zulke »oudwijnpraatjes” te storen. Of is zij niet de alwetende en almogende wetenschap geworden, die jaren vooruit den loop der sterren u voorteeekent, en zelfs den loop der kometen u aankondigt? En waar ge dusver althans in de stroomingen van den wind en in het onverwachts opkomen van een onweder en in een allen overvallende aardbeving althans nog iets hoogers zaagt, komt ze u ook die illusie ontneemen, door u thans reeds, dank zij haar uitnemende meteorologische waarnemingen, dagen vooruit een naderende storm te voorspellen, en van lieverleed ook de oorzaken van de aardbevingen op te sporen. Zoover schreef ze dan ook reeds voort, dat ze fier en trotach beweert, dat eerlang elk mysterie der natuur zich voor haar ontsluit zal en ten laatste niets meer ons zal kunnen verrassen.

En daar moet en mag niets op afge-

dongen, en onvoorwaardelijk geven we de mogelijkheid toe, dat van lieverleed zelfs het ongestadigste onder een regel zal gebracht worden, en wij zullen er God voor danken, zoo het metterdaad gelukt voortaan ook de nadering van een aardbeving te voorspellen, en indien de namelooze ellende, die thans nog door schier elke aardbeving veroorzaakt wordt, voortaan kan worden voorkomen.

En toch is er iets in de kringen der geloovigen, waarom menigen deze vooringen der Natuurkunde met leede oogen aanziet. Niet zelden toch is men bang, dat er op die wijs voor God den Heere geen terrein om te werken en zijn werk te toonen in de natuur zal overblijven.

Hiervan echter ligt de schuld niet in de natuurkundigen, maar juist omgekeerd in de ongeloofigheid der geloovigen.

Wat toch is de groote fout, die de meeste geloovigen begaan? Ze deelen ongemerkt het leven der Natuur in twee groote deelen in, en plaatsen dan eenzijdig die reeks van verschijnselen en wisselingen die meer gewoon zijn en die ze zelven in hun regelmatigheid beoordeelen kunnen, zooals b. v. de afwisseling der seizoenen, de afwisseling van regen en schoon weder, de kleine eruptien en verkoudheden en gewone ziekten, en zoo ook de gewone afwisseling van dag en nacht; en van al deze wisselingen oordeelen ze, dat dit alles naar vaste, gewone en bekende natuurwetten gaat, zoodat daarmede het geloof niets te maken heeft. Maar daarnaast plaatsen ze nu een geheel andere rubriek; de rubriek van de meer ongewone dingen, die hun onregelmäßig toeschijnen; zooals een storm, een aardbeving, een cholera, een bliksem die inslaat; en oordeelen ze dat dit ongewone aan geen natuurwet hangt, maar rechtstreeks door God wordt gewrocht.

Ze deelen dus op die manier de natuur in tweeën; eenzijdig in een terrein waarop de Natuurwet, en anderzijds een terrein waarop God de Heere zijn gebied voert. En overmits zij geloovigen zijn, en het dus voor den Heere hun God opnemen, staan ze er nu op, om dat onregelmäßig gebied zoo groot mogelijk te nemen, en dat domein waarop de Natuurwet zal heerschen, zooveel mogelijk in te krimpen. En hieruit nu wordt hun vijandschap tegen de Natuurkunde geboren. Immers als nu de Natuurkunde niet stil zit, maar een koene werkzaamheid ontwikkelt, en telkens meer Natuurwet ontdekt, nu maakt dit de geloovigen bang. Al mij, denken ze, als dit zoo voortgaat, blijft er ten leste niets meer onregelmäßig over, en zal het einde zijn, dat aan God mijnen Heere heel zijn heerschappij ontnomen wordt.

En op dit onware standpunt moet men wel zoo oordeelen. Wie eenmaal de Natuurwet buiten God plaatst, en voor God alleen het onregelmäßig overlaat, die moet wel begeeren, dat allengs de Natuurwet leugen blijke, en zooveel mogelijk terrein aan haar beheersching onttrokken blijve.

Doch juist tegen heel deze voorstelling komt nu onze Catechismus op grond van Gods eigen Woord dan ook op; en let er op, hoe onze Heidelbergse daarom in deze Zondagsafdeeling juist niet zegt: „alzo dat storm en onweder, aardbeving en pestilentie ons niet bij geval maar van zijn Vaderlijke hand toekomen”; maar dat hij omgekeerd juist de zeer gewone en regelmäßig dingen opsomt, en u spreekt van „loof en gras, regen en droogte, spijis en drank.”

Reeds Calvijn had er dan ook met nadruk op gewezen, dat heel deze voorstelling, alsof de gewone dingen door de natuurwetten gedragen worden, diep ongeloofig was, en daartegenover de gansch Schriftuurlijke belijdenis gehandhaafd: dat al hetgeen door eenige natuurwet in zijn gang en loop bepaald wordt, desniettemin, of juist daarom, van oogenblik tot oogenblik in zijn gang en loop bepaald werd door God.

En wel verre van hiertegen op te komen, wenschen wij deze stelling zelfs nog uit te breiden, en te verklaren, dat o. i. alles door een vaste Natuurwet in zijn gang en loop bepaald wordt, maar dat ook juist deswege, alles van oogenblik tot oogenblik beschikt en geregeld wordt door Gods eigen hand.

Wij verwerpen dus geheel en al die valsche voorstelling van een deeling in regelmäßig en onregelmäßig, gewone en ongewone verschijnselen. Het staat voor ons vast, dat alles één gebied, één terrein, één domein vormt, en dat er op dit gansche terrein niets is, of het volgt zijn natuurwet en ziet zich in zijn gang en loop door die natuurwet bepaald. Ook de storm, ook de aardbeving, ook de optredende pestilentie. En dat dit anders schijnt, ligt niet daaraan, dat er geen regel en regelmaat zijn zou, maar is uitsluitend daaruit te verklaren, dat wij dien regel nog niet kennen.

Kenden wij heel de natuur en de werking en regel van al haar krachten, dan, hier zijn we overtuigd van, zou alles verklaard zijn, en alles heerlijke orde en regelmaat blijken. En in soverre nu de Natuurkunde de geroepene wetenschap is, om ons in die kennis verder te brengen, juchten we haar toe, en wenschen we van heeler harte, dat ze niet stil zit, maar doorwerke, en allengs al de regelen der natuur ons ontsluit.

Maar, en hierin is nu het geloof, terwijl we op die wijs heel het terrein der Natuur onder regelmaat wenschen gesteld te zien, houden we aan de andere zijde, op grond der Heilige Schriftuur, met Calvijn en onzen Heidelbergse staande, dat heel dit terrein van regelmaat van oogenblik tot oogenblik alleen daarom zoo regelmäßig is en werkt, omdat God de Heere het van oogenblik tot oogenblik aldus bestaan en zijn en werken doet.

Versta het wel; niet, het alzo bestaan en zijn en werken laat, maar alzo bestaan en zijn en werken doet. Als 's avonds de sterren aan den hemel opkomen, komen ze op naar vaste regelmaat, omdat Hij ze naar regelmaat met name roept. „Elk jaarsoenen, zingt de Psalmist, brengt God te voorschijn.” Als het regent brengt God de wolken saam. Als het rijmt, heeft Hij dien rijm gestrooid. Hij werpt zijn ijs heen als stukken. Als wat is en leeft en tiert, is, leeft en tiert alleen doordien Hij het van oogenblik tot oogenblik alzo maakt en bewerkt.

Het is niet alzo, dat God de Heere in den aanvang der Schepping zekere machten of wetten vastgesteld heeft, en dat nu de Natuur deze machten en wetten, buiten God om, naar loof volgen deed; terwijl God slechts nu en dan eens wakker zou worden, om in dien loop in te grijpen, en eens een aardbeving of pestilentie te zenden. Neen, er is nergens door Hem een macht of wet gezet die ook maar één oogenblik buiten Hem, of zonder Hem bestaan zou of zou kunnen werken. Maar dit is de zaak: God de Heere is niet als een menschgrillig en ongestadig in al zijn doen, maar al zijn doen is goddelijke majesteit. Vandaar dat

gevaarlijken deelden mede, dat zij in deze kwestie niet verder zouden ingaan, voordat zij daartoe door de classis bijzonder waren aangewezen.

Doch uitstellen was voor de classis van Walcheren nog geen vergeten. In Neuzen (niet ver van Hoek gelegd) staat de Enoch Biscop op het einde van 1691. Toen schijnt daar bij sommigen het plan bestaan te hebben, om de Classis te beroepen. De classis vond het tenminste noodig, om den afgevaardigden der Neuzensche kerk, toen zij om handopening vroegen, toe te voegen, dat zij hem konden krijgen onder de volgende clausule, in het algemeen als voor hem, »dat zij zullen uitzien naar iemand, die vreemd is van bedendaagse kerkbeoerendende nieuwigheden,” en in 't bijzonder, dat ze hunne oogen niet zullen laten gaan op de Stroobant, voordat hij zich voor deze vergadering in het stuk van de leer, over de Antinomianische dwalingen nader zal hebben gezuiverd.” Eerst den soten November 1691 werd de zaak van Stroobant weer opgevat. Naar aanleiding van een schrift van de Stroobant, werd aan de oude commissie, van welke alleen nog de N. Schorer overig was (de Thilissen was overleden) opgedragen om een kort verslag van zijne leer te maken en in de classis te brengen. De commissie zelf werd daarop weer gebracht op twee personen, daar de Boelaert aan de Schorer toegevoegd werd.

DE GAAY FORTMAN.

Qualificatum in verzet te houden. Nadat echter de Ver. maten plaats gemaakt had voor de. Willem Biscop, predikant te Serooskerke, hermatte Gapinge in de resolutie der Classis en beriep in de. Schafter, predikant van Renesse en Noordwelle, een anderen leeraar, welk beroep geaprobeerd werd, nadat de Classis zich overtuigd had, dat Schafter niet vast was aan »de hedendaagse kerkbeoerendende nieuwigheden.” Hierna bleef de ketterij van Stroobant wel meer dan een jaar onbesproken in de Classis. De kerk van Hoek bleef op haar leeraar gesteld, ten minste daar kwam geen aanklacht tegen hem in bij de gezamenlijke kerken.

De Classis bepaalde er zich dus vooreerst toe, om te waken tegen het doordringen der antinomianische ketterijen in andere kerken, onder haar ressorteering. Hierin werd zij gesterkt door een brief van den Kerkeraad van Middelburg van dezen inhoud:

Eerw. Godz. Hooggeleide de Heeren, Broederen Predikanten en Ouderlingen der E. Classis van Walcheren, vergaderd in ordinaria den 7en Juny 1690.

De E. Consistorie van Middelburg, in haar kerkelijke vergadering, gelijk voor dezen meermaals, ook nog van onlangs voorkomende van verscheidene leden hunne gravamina, dat dagelijks opkomen zooveel schadelijke en gruwelijke gevoelens, die heimelijk gezaaid en uitgestrooid

en hier en daar van dezen en genen ingeboezemd worden, heeft daarop, in de vreeze des Heeren delibereerend, goedgevonden, niet alleen met predikanten, catechisten en aanspreken in het particulier in hare kerk daartegen te waken, maar dat haar gravamen (bezuur) ook in deze eerwaarde vergadering in te brengen, teneinde met gelijkerhand mochte worden opgewaakt, achtereenvolgens U.Erw. resolutie genomen in December laatsteleden, dat geen schadelijke en verderfelijke leeringen in eenige kerken onder Classis mochten inkruipen en verder doorbreken, maar met U.Erw. wijs en godvruchtig advies tegen gaan en geweerd worden.

Uit last des E. Kerkerads voort. en in aller naam, geteekent in consistorie dezen 6en Juny 1690.

NICOLAUS SCHORER, p. t. Praesid. PETRUS SMYTGELT, Syn. p. t. Scriba.

Daar was voor de Classis veel te doen tot afwerping van de ketterijen. Behalve het Verschorisme, zochten de dwalingen van den Hoogleraar Roëll en die van de predikanten Hack en Bicker zich een plaats in de harten te verwerven. Geen wonder dat Stroobant hierdoor op den achtergrond kwam. Wel las hij nog den 8en Sept. 1690 in de Classis een geschrift voor, waarin hij een nadere verklaring gaf van zijne gedachten over de bewuste zaak, (het Antinomianisme, waarvan hij beschuldigd was), alsmede eenige attestaten, doch de af-

er in al zijn doen bestendigheid, gelijkmatigheid, vaste regelmaat en orde heerscht, en dat Hij nu al zijn creaturen naar zulk een vaste orde en wet loopen en gaan doet, dat de mensch die onderzoekt, er die vaste wet en orde ook in terugvindt.

Doch, eer dit duidelijk kan ingezien, dient eerst nader het karakter van een niet besproken, en daar dit voor het onderhavig artikel te ver uit zou loopen, zien we ons genoodzaakt, dit uit te stellen tot het artikel van de volgende week.

KUYPER.

„Eer ik het wist!“

Eer ik het wist, zette mij mijn ziel op de wegen van mijn vrijwillig volk.
(Hoofdst. 6: 12).

Er ligt zulk een diep mysterie in het ongemerkte, onbewuste, ongewetene van bijna de machtigste gebeurtenissen, die ons leven en onze toekomst beheerschen.

Van schier alles, wat we leven, uw aanzijn en uw vernuft bepaalt, luidt het eenvoudige referent: Het gebeurde met mij, het overkwam mij, het viel mij ten deel *eer ik het wist*.

Eer ik het wist, was ik ontvingen in mijns moeders schoot, en schiep God mijn ziel, en trad mijn ziel in die wonderde gemeenschap met mijn lichaam.

Eer ik het wist, werd ik geboren, en getoeteld, zijnde aan mijns moeders borst, en droeg teedere liefde mij en waakte aan mijn sponde.

Maar ook, *eer ik het wist*, trad, om mijn schrikkelijke Paradijschuld, mijne reine uit Gods hand voortgekomen ziel in die bittere gemeenschap der zonde, die schier al mijn innerlijk bestaan verteerd, mijn natuur verdorven en al mijn krachten en vermogens ten verdere heeft geleid.

Het is zoo raadselachtig, dat jonge leven, dat in de herinnering achter ons ligt, en waarvan toch alle heugenis ons ontgaat.

Toen ontstond ik en ik werd gevormd en ontving mijn aanleg en mijn grondtoon van karakter.

Al wat sinds in mij uitkwam, en aan den staat mijns levens uitschoot, het was slechts gevolg en naderwerking van dat eerste, van dien ongekenden oorsprong; van dat onbewuste leven mijner eerste prilte jeugd; van die ongemerkte vorming in mijn schepping en bij het ontvangen van de eerste, niet vermoede indrukken.

O, *eer ik het wist*, was ik reeds die ik ben, en *eer ik het wist* was in den knop reeds aanwezig, wat straks als bloem of distel aan mij zou gezien worden.

Ja, dieper nog en verre achter mijn ontvanging en geboorte gaat dat geheimzinnige: *eer ik het wist* door.

Mijn plooi van karakter, de eigenaardige trek van mijn natuur, staat niet los op zichzelf, maar in verband met het stempel, dat aan mijn voorgelicht was opgedrukt.

In het kind herkent ge zijn vader, of den trek zijner moeder, of soms hooger nog opklimmend, den karaktertrek van diens vader of laar moeder. En wat voor vijftig of voor honderd jaren een man of vrouw, die ik nooit zag, en wier naam mij slechts flauw genoemd werd, door veelkracht, geestdrift of ook door slapheid en zonde in hun karakter en aanleg wijzigden, werkt het niet straks in hun kinderen en kleinkinderen na?

Haast is er geen eind aan, om die teruggaande lijn af te zien.

Ze stuit nergens.

Die invloeden werken door al de geslachten na.

En hoe verre ge ook in den stroom der geslachten teruggaat, ja, al weet ge uw stamboom tot uit het stof der middeleeuwen op te halen, dat ge in het eind niet niets dan u geheel onbekenden van naam te doen hebt; toch zijt ge nog niet aan het eind, om te weten waar de op u uitgeoefde invloed begonnen is; en rust, vaste rust voor uw blik vindt ge niet dan in den mensch, dien God *rechtstreeks* schiep, in Adam.

En die naam behoeft immers slechts genoemd, of ge belijdt het aanstands met weedom en ontzetting des harten: In dien eersten aller menschen, in Adam, viel ik zelf, *eer ik het wist*.

Maar, God zij lof! Er is ook een ander *eer ik het wist*.

Er komt in de Heilige Schriftuur ook een sprake tot ons: „Eer ik u in uw moeders buik formeerde, heb ik u gekend; heb ik u liefgehad met een eeuwige liefde!“

Reeds *eer ik het wist*, door mijn God gekend, door mijn God met eeuwige liefde omvangen! Eer mijns vaders oog mij zag, of mijns moeders blik mij toeloonde, reeds door mijn God met ontferming gedragen, met barmhertigheden rijk gemaakt, bij Hem mijn een erfenisde beschikt ten eeuwigen leven.

Reeds *eer ik het wist*, in den Raad van den Almachtigen God mijn gevallen en in goddeloosheid ingedoopt aan zijn God *rechtstreeks* waardigd.

Reeds *eer ik het wist*, ook mij het heil uit Sion beschikt.

Reeds *eer ik het wist*, ginds verre, nabij Jeruzalem, op Golgatha's heuvel, ook voor mij aan het kruis gestorven die Immanuel, die ook voor mijne zonde zijn bloed vergoot en mij eeuwige behoudenis aanbracht.

Reeds *eer ik het wist*, die Goel, die voor mij stierf, opgestaan uit de dooden, opgevaren ten hemel, en gezet aan Gods rechterhand, om daar ook voor mij te bidden eer ik nog aanzijn had.

O, Verstaat ge nu den heiligen Doop van het pasgeborene kindeke? Gedoopt ook *eer ik het wist*, opdat terstond dat kindeke betuigd zou worden, hoe er reeds heel een historie van zijn zonde en schuld, maar ook heel een historie van zijn heil en zoen achter hem lag, eer het geboren werd, of van zijn heil kon weten.

En van dien Doop uitgaande, evenzo *eer ik het wist*, de geboden der kerk voor mijn redding, de geboden mijner moeder voor mijn behoudenis.

O, Wat wordt die latere historie van wat ge wist wort en onbeduidend, vergeleken bij dat alles wat achter u lag en reeds vooruit uw toekomst bepaalde, eer ge er iets van gemerkt hadt.

En zoo ging het immers ook later op uw levensweg nog.

Eer ge het wist, hadt ge u weer aan uw God vergeeten, en was het zondig, woord over uw

lippen, en pleegdet ge de daad, die u straks o, zoo bitter betrouwen zou.

Eer ge het wist, was van uw blik, uw woord, uw daad, op uw kind of op uw broeder of op een ander in uw omgeving de invloed uitgegaan, die het boze zaad ook in zijn hart ontkiemde deed.

Ge sprak iets, iets ontviel u, in jok of scheris of gansch gedachtenloos, maar een ooring het op, en straks diep in het hart gedaald, wrocht het daar de ongerechtigheid.

O, Niets zoozeer als onze onheilge invloeden gaan gansch ongemerkt toe, en ongemerkt maken we onze gedooden in de hel.

Wel ons dat er aan mag toegevoegd, dat er even ongemerkt ook invloeden ten goede van ons uitgaan. Als we eens geve ten leven uitgeven, zooals de bloemen het doen die *het niet weten*, en als er eens een lichtstraal uit ons oog in een schier gebroken hart mag dalen, zooals de sterren fonkelen, *zonder het te weten*, en toch door hun fonkelen den schipbreukeling zijn weg aanwijzen op de woeste baren.

Ja meer nog, ongemerkt is evenzo de liefde uws Gods over u om u te behouden, waargestruikelen zoudt, en eer ge het wist, was er een engel van uw God gezonden, om u voor een schipbreuk des levens te behoeden.

O, Schier heel ons leven gaat onbewust en ongemerkt toe, en van verreweg het grootste deel der invloeden die van u uitgaan of op u werken, moet ge altoos weer met dat eentonig referent belijden: Het ging van mij uit of het werkte op mij, *eer ik het wist*.

Wie wijs is, merke hierop! Want, o, we pochen zoo vaak op ons zelfbewustzijn, en geen goed heet gemeener dan zelfkennis, en goed te weten wat we willen schijnt aller levenswijsheid, en ons weten, onze omerkzaamheid, ons acht geven op onszelf schijnt ons leven te moeten beheerschen.

Maar wat blijft er van die hoog opgevoelde zelfbewustheid over, als ge, ook naar even, gelijk dit ons korte woord deed, in uw verleden, in uw oorsprong en in de verborgen paden uws levens indringt?

En daarom, leg af dien wijzen waan.

Niet zijt u eigen meester, maar er is een *Verborgene Macht* die achter en om u, heel uw aanzijn en uw leven beheerscht.

Aan u maar de keuze, wat die *verborgene macht* voor u zijn zal. De *verborgene liefde* uws Heeren, of de *verborgene boosheid* van den Verleider uwer ziel.

KUYPER.

Amsterdam, 17 Juni 1887.

Naar aanleiding van het ook door ons opgenomen gerucht, dat de Nederhorst den Berg een tuinman op een buitenplaats uit zijn dienst zou zijn ontslagen, omdat hij doleeren ging, meldt men ons: 1°. dat aan dezen tuinman, die met 1 Augustus ontslagen is, traktement tot 1 November werd verzekerd; en 2°. zekere som gelds, die hem in staat stelde eigenaar van een tuin-zaak te worden.

Nu, dat wie over de middelen beschikt, om een groot buiten te bezitten, een tuinman, die gelijk deze berichtgever zelf meldt, „*vele jaren op lofwaaardige wijze gedient had*“, niet wegzendt zonder een *douleur*, spreekt wel vanzelf, en dat in *casu* deze *douleur* niet karig zou uitvallen, lag in den aard der zaak.

Maar zoo blijft dan toch het feit, dat een tuinbaas, die *vele jaren op „lofwaaardige wijze“* zijn taak vervuld had, *zonder* dat hij weg wenschte, en zonder dat er iets was voorgevallen, uit zijn dienst ontslagen is, zonder dat hiervan eenige andere reden wordt rondverteld, dan alleen, dat hij meende, om Jezus zijn Koning te eeren, niet langer aan een ongelooft Kerkbestuur, waarvan de moderne heer Koch bezieler en voorzitter is, te mogen gehoorzamen.

En dit verschijnsel nu blijft ons in hooge mate bedenkelijk voorkomen. Daar echter de persoon, wien het hier geldt, ons zelfs niet bij name bekend is, bestaat er voor ons geen aanleiding, hierop verder in te gaan.

Voor vijftig jaren ging er in ons goede land een *Dominees-Encyclyk* uit, met om trent vierhonderd namen er onder, om den god-lien toch te betoogen, dat onze Synodale Organisatie o, zoo onschuldig, zoo gansch heilig en zoo goed was.

Daarom waarschuwde deze *Encyclyk* toentertijd tegen het drijven van De Cock en Van Velsen en Brummelkamp.

Het antwoord op die *Encyclyk* was de vergadering der „Christ. Gerel. Kerken“, thans reeds 160,000 leden tellend.

En thans ging er weder een *Dominees-Encyclyk* uit door een 250-tal Irenische predikanten geteekend, wederom den lieden wijsmakend, dat de kleine krankheid des Genootschaps vanzelf wel genezen zal, en alle chirurgische operatie pure wreedheid is en wilkeur.

Daarmee waarschuwden deze predikanten thans tegen de Doelcerenden.

Welu, ook hun zal een *historisch* antwoord gegeven worden.

Voor het overige is er in deze *Encyclyk* niets dat verrast. Het stuk is even mat en onbeziel, als alle vroegere *Encyclyken* van dien aard.

Matter zelfs dan de *Encyclyk* van de Synode.

Tot onze blijdschap merkten we dan ook, dat de Gereformeerde predikanten, die nog in het Genootschap en onder de Hierarchie bleven, aan deze *Encyclyk* niet mededeelden.

Alle namen die er onder staan, zijn namen van Ethischen en van Dijklaanen.

Ook de Neo-Kohlbirgiansen, het zij tot hun eere gezegd, deden niet mee.

Het zijn de Bronsvelden en Valetons en Grundelheers en Heineckens die hier den toon aangeven.

Slechts met enkele uitzonderingen, die ons aan het broederhart zeer en om der broederen wil leed deden.

Zoo staan er onder: Ds. W. H. J. Baart de la Faille van Amstelveen, Ds. W. A.

Bluggel van Nijkerk, Ds. Karres van Bruijnse, Dr. Kleyn van Hooze Zwaluwe, Ds. Ris Lambers van Barneveld, Ds. Van der Land van Rotterdam, Ds. Van Lindonk van Kampen, Ds. Steenbakker Morillon Loysen van Naarden, Ds. Margadant van Oudewater, Ds. Reesse van Vlissingen, Dr. Van Ronkel van Leiden, Ds. Roth van Wageningen, Ds. Schouten van Utrecht, Ds. Van Toornbergen van Vreeswijk, Ds. De Wilde van Schiedam, ... en Ds. Verboef van Bodegraven, de Voorzitter van het door Dr. Hoedemaker samengeroepen Congres.

Voor al van dit laatste vragen we: Hoe is het mogelijk?

Hoe mogelijk ook dit, dat deze predikers eener zuiverder waarheid, eens zoo met heel hun hart tegen de *Ethische* richting gekant, thans naar de telest en verst gevorderde Ethischen gaan staan, en, naast hem staande, tot de Gemeente zeggen op p. 6: „*Wij prediken hetzelfde Evangelie, dat wij u tot heden verkondigd hebben!*“

Het Evangelie!

Leert dat Evangelie dan een Jezus die geen Koning, geen Hoofd zijner kerk is?

Daar het oud-Flakkeesch, in zijn barbaarsche toenmalige spelling, niet voor ieder terstond verstaanbaar is, geven we ons de moeite, den *Credentie*-brief, dien we een vorig maal opnamen, nogmaals en nu in ons huidige Nederlandsch overgezet, af te drukken.

Hij is het waard.

Zoo luidt hij dan als volgt:

Credentie-brief.

Genade en Vrede van God den Vader door Jezus Christus, Amen!

Wij kunnen, zeer lieve Broeders en Medehelpers in den Heere, God onzen Vader niet genoeg prijzen voor zijne onuitsprekelijke weldaden, ons in Zijnen bemindten Zoon bezeugen, door Wiens bloed Hij Zijn Kerk verlost heeft, die Hij nu wederom zuivert en ontslaat van het ondragelijk juk en de tyrannie van den Antichrist.

Dit blijkt ook op den huidige dag, waarop Hij Zijn dienaren geeft sijn te komen, opdat Hij hun zonder twijfel door de macht Zijns Geestes geve te verhandelen, hetgeen tot uitbreiding van Zijn Koninkrijk zal dienen.

Daar wij nu volgens de begeerte der Broeders onderscheidene malen in den naam des Heeren zijn bijeen geweest, en niet alleen overvogen hebben wat in een dergelijke samenkomst moest voorgesteld worden, maar ook wie de allerbekwaamste personen zouden zijn, om van onzenwege en uit ons aller naam met de broeders te handelen, zoo zenden wij dan onzen zeer waarden en lieven Broeder en Mededienaar *Gerardus Gallinaeus* en met hem eenen ouderling, met name *Jan Commers*.

Aan deze onze lieve Broeders geven wij volmacht en autoriteit, om te mogen handelen en te concluderen in alle kerkelijke zaken, zowel in hetgeen zij, volgens uitwijzen hunner Instructie, van ons in last hebben gekregen, als in hetgeen ook door andere gedeputeerden zal voorgesteld worden.

En daar wij *vele* Broeders wel dit weten, dat zij met de gansche vergadering in zaken des geloofs alleen Gods Woord, en in de ordening der Kerken het exempel der allerbest gereformeerde Kerken, tot hun eenig richtsnoer zullen nemen, zoo aarzelen wij niet, aan onze gecommitterden zoodanige autoriteit te geven, dat het (even hetzelfde) als of onze geheele Classis van Voorne, Putten en Overlakte, en iedere kerke der Classis in 't bijzonder, tegenwoordig ware.

Ondertusschen bidden wij den Vader van onzen Heere Jezus Christus, dat Hij u, lieve Broeders! door Zijnen Geest bijsta en u verstand regeere, tot vermeerdering van Zijn Koninkrijk, tot verwoesting van het Antichristendom, en tot vertroosting van zijn arm, verdrukt volk. Weest den Heere bevolen!

Gegeven in den Brief, op last en onder zegel van de gansche Classis. A. 1574, den 13den Juni.

Het opschrift was: Aan de Dienaren des Woords, Ouderlingen en Diakenen, thans bijeengekomen in de Synode te Dordrecht, onze zeer geliefde Broeders.

Indien men nu dezen *Credentie*-brief aandachtig en opmerkzaam naleest, zal men er uit zien, hoe men hierin al de beginselen van Gereformerd Kerkrecht, gelijk die ook door de *Herant* nu al deze jaren verdedigd zijn, één voor één en nauwkeurig terugvindt.

Er blijkt toch uit: 1°. Dat een Synode voor onze vaders was eene *samenvergadering*, niet van *personen*, maar van *kerken*; immers er staat: *alsof al onze kerken, elk in 't bijzonder, daar tegenwoordig waren*.

2°. Dat de Synode uit zich zelf geen *ziet* macht bezat, noch ook haar leden enige autoriteit hadden uit zich zelf; immers alle autoriteit wordt hun *gegeven*.

3°. Dat de leden der Synode en de Synode zelf deze macht en autoriteit ontvingen van de kerken. Immers er staat: *Wij geven hun die macht en autoriteit*.

4°. Dat de leden der Synode eene *instructie* ontvingen van de kerken die hen zonden; en dat ze aan deze instructie gebonden waren. Immers ze zeggen: *Van onzenwege en in onzen naam*.

5°. Dat de leden der Synode een *generale* macht, om te besluiten zonder ruggespraak, alleen ontvingen op grond van de wetenschap, dat zij volgen zouden: 1°. Gods Woord en 2°. de zuivere gereformeerde beginselen van kerkrecht. Alleen op dien grond ontvingen ze macht om te handelen en te concluderen.

En 6°, dat zij niet in independentistischen zin naar wilkeur hunne onderwerping aan de Synodale besluiten konden weigeren of geven, maar dat zij den drang om zich hiernaar te voegen ontvingen uit Gods Woord en de verplichting om hiernaar te leven zelve afschiden, niet uit een Syno-

dale macht over hen, maar alleen uit het ook haar gegeven gebod om alzoo te handelen.

Het is daarom zeer zaak, dat ook nu de *Credentie*-brieven in al deze beginselen zuiver loopen.

Men zou er b.v. ongeveer alzoo in schrijven kunnen:

CREDENTIEBRIEF.

Genade en Vrede van God den Vader door Jezus Christus, Amen!

Wij kunnen, zeer geliefde Broeders in den Heere! — God onzen Vader niet ootmoedig genoeg prijzen en danken voor zijn groote ontferming, ons in Christus zijnen lieven Zoon bezeugen, door Wiens bloed Hij alleen zijn Kerke verlost heeft en om Wiens kruisverdienste alleen Hij haar nog genadelijk aanziet, dat Hij ook nu wederom zijne Kerken in deze landen begonnen is van het ondraaglijke juk en de tyrannie der nieuw opgekome Hierarchie te bevrijden.

Dit blijkt ook thans weer, nu Hij zijne Dienaren geeft sijn te komen, opdat Hij hun (immers door de macht en onder de leiding zijns Heiligen Geestes), geve te verhandelen, hetgeen tot de Reformatie zijner Kerken dienstbaar zal blijken.

Waarom ook wij, in den Naam des Heeren saliggekomen zijnde, en als voor zijn aangezicht overvogen hebbende, wat in deze uwe samenkomst behoorde voorgesteld te worden, alsook wie de bekwaamste personen zouden zijn, om van onzenwege en in ons aller naam met de broeders te handelen, u hiernede zenden onze zeer waarde broeders:

[de namen in te vullen]

Aan welke onze broeders wij hiernede volmacht en autoriteit geven, om met u te handelen en te besluiten in alle kerkelijke zaken; zoowel in hetgeen zij van ons, volgens hunne van onzenwege uitgereikte *Instructie* in last hebben, als in hetgeen door andere Gedeputeerden, namens hunne Kerken, zal worden voorgesteld.

En voor zooverre wij staan in de wetenschap, dat zij (en immers met hen, uwe gansche vergadering) in zaken des Geloofs alleen Gods Woord, en in de ordening der Kerken de kerkrechtelijke beginselen onzer aloude Gereformeerde Kerken, gelijk die uit den Woorde Gods zijn afgeleid, tot eenig richtsnoer zullen nemen, aarzelen wij niet, onder dit verband, aan deze onze Gedeputeerden zoodanige autoriteit te geven, even alsof onze geheele Kerk [al de Kerken in onze Classis zelf] in uw middentegenwoordig ware[n].

En hiernede bidden wij den Vader van onzen Heere Jezus Christus, dat Hij u, zeer geliefde Broeders, met zijnen Heiligen Geest bijsta en alzoo in uwe vergadering voorzitte, dat al uwe besluiten strekken mogen tot opbouw van zijner Kerken, tot afbreuk van alle tyrannie, waaronder zijn Kerken nog veelvins gebogen gaan, en tot vertroosting van zijn arm, verdrukt volk! Weest den Heere bevolen!

Gegeven in onze vergadering op last en onder het zegel onzer [van de] Kerk[en] [onzer Classis], den ... Juni 1887.

De tusschen haakjes gezette woorden zijn voor de *Credentie*-brieven der Classicale Deputaten.

Natuurlijk is hiernede volstrekt niet bedoeld, iemand dezen *Credentie*-brief voor te schrijven.

Onze proeve is alleen een liefdedienst, om anderer taak te verlichten.

Er behoef wel nauwelijks bijgezegd, dat elke Kerkeraad en elk Classicaal Convent in een zelfden brief al de namen zijner algevaarigden opneemt.

Het gebeurde te Driebergen eischt nadere publicatie, om de bijzondere mate van Hierarchischen overmoed, die hierbij aan het licht trad.

De schorsingsbul luidde aldus:

Het Klassicaal Bestuur van Wijk, buitengewoon vergaderd te Wijk bij Duurstede den 1 Juni 1887.

handelende naar Art. 43 Alg. Regl. N. H. kerk en naar Art. 1, 2, 3, 5 Regl. Kerk. Opz. en Tucht.

Overwegende, de bij hen geruchtmakende bezwaren van ergelijken aard, te opzichte van de heeren G. J. Barger, predikant, B. van Reenen, A. van Essen, ouderlingen, P. van Dijk, A. Middeldorp en W. van Dijk, Wz., diakenen, allen leden van den Kerkeraad der Hervormde Gemeente van Driebergen.

En wel ten aanzien van eerstgenoemde, dat hij in de Kerkeraadsvergadering van den 26sten Mei jl. aldaar den heer C. van Vulpen, ouderling bij voornoemde gemeente, naar recht en plicht tegenwoordig, heeft willen noodzaken tot het neerleggen van diens ambt als ouderling, en verklaard, dat diens tegenwoordigheid hinderlijk was voor de behandeling eener zaak, welke hij wenschte aan de orde te stellen; ten aanzien van de vijf andere bovengenoemde leden des Kerkeraads, dat zij getoond hebben met genoemden predikant in zijne revolutionaire handelingen mede te gaan en hem daarin te steunen;

Overwegende, dat de heer Barger, predikant, aldaar, bovendien in gezelschap van den heer F. W. J. Wolf, predikant bij de Hervormde Gemeente te Odijk, den 4en Mei jl. een of meer leden der Hervormde Gemeente te Neerlangbroek heeft bezocht, om hen te bewegen tot verbreking van het kerkverband, terwijl hij ook op den 5en Mei d. a. v. persoonlijk aan den heer J. H. Weninck, predikant te Neerlangbroek, heeft gezegd, dat het zijn plan was om het werk der reformatie ook in die gemeente ter hand te nemen;

Onderzoek gedaan hebbende naar deze bezwaren, en ze gegrond bevonden hebbende uit ingekomen schriftelijke getuigenissen;

Overwegende, dat zij allen, bovengenoemde Kerkeraadsleden van Driebergen, zich aldus stelselmatig gekant hebben tegen de handhaving der in de Ned. Herv. kerk geldende Reglementen;

Spreekt naar art. 43 Regl. Kerk. Opz. en Tucht over de heeren Kerkeraadsleden van Driebergen: G. J. Barger, predikant; B. van Reenen, en A. van Essen, ouderlingen; P. van Dijk, A. Middeldorp en W. van Dijk Wz., diakenen, eene *provisionele schorsing* uit, ingaande op heden, bij ontvangst dezes;

ten opzichte van den predikant naar art. 37 lid. 2. Regl. Kerk. Opz. en Tucht met behoud van traktement; en verzenden naar Art. 47, lid 3 Regl. Kerk. Opz. en Tucht deze zaak met al de beschiedende daartoe betrekkelijke, met de noodige inlichtingen aan het Provinciaal Kerkbestuur van Utrecht.

Aldus opgemaakt in de buitengewone vergadering van het Classicaal Bestuur van Wijk. Wijk-bij-Duurstede, 1 Juni 1887.

Het Classicaal Bestuur van Wijk, (w. g.) J. C. PRINS, h. t. Pr.

A. T. ADRIANS, h. t. Ass.
D. C. STAP, h. t. Secr.
H. H. MEULENBELT, Pred.
W. A. SANDERINK, Ouderl. (ofschoon tegen de beslissing)

Voor eensluidend afschrift erkend, (w. g.) D. C. C. STAP, Secr.

Bij deze bul merkt nu onze correspondent op:

1°. Ds. B. heeft den ouderling Van Vulpen niet willen noodzaken zijn ontslag te nemen, maar hem gezegd, dat hij zich op de bijeenkomst (ure des gebeds) Hemelvaartsdag een ouderling onwaardig had gedragen. Dit beaamt ook de 5 geschorste Kerkeraadsleden toen Ds. B. vroeg of dit ook niet hun gevoelens was. Tegen welk art. overtraden zij toen? Wel heeft Ds. B. gezegd dat hij v. V. niet meer als ouderling erkennen kon. In dien bidstond dan heeft de ouderling v. Vulpen de rust m. i. verstoord. Immers toen Ds. Wolf van Odijk het schrijven van de Syn. commissie aan de Kerkeraad besproken had, gaf Ds. B. op te zingen enige verzen van Ps. 74 en beval L. E. de collecte aan voor de *noodlijgende doleerende kerken*. Hierop sprong de ouderling v. V. op, roepende: „Maar Ds., wij hebben hier toch nog geen doleerende gemeente“. Vermaand te zijn, geen, daar 't een goddiensstoefening was, was zijn antwoord: „Al moet de kop er af, zeggen zal ik 't“. Na nog meer liefelijke uitroepen gedaan te hebben, verliet hij de vergadering. Moest nu de ouderling Van Vulpen niet gestraft zijn?

2. Onedel is 't dat Ds. B. als schuld wordt aangerekend, wat hij in een vertrouwelijk gesprek tegen Ds. Wensinck heeft gezegd.

3. Bij niemand der geschorsten is onderzoek gedaan, of de beschuldiging door den ouderling v. Vulpen ingebracht, gegrond was. Een der Kerkeraadsleden heeft dan ook proces-verbaal doen opmaken, omdat hij en zijne broeders valscheilich beschuldigd zijn. Kan daarbij van een grond onderzoek sprake zijn, als de Kerkeraadsvergadering op den avond van 26 Mei wordt gehouden en de schorsing reeds 1 Juni ontvallen is?

Wat er van te denken, als voor Zondag 5 Juni reeds een tegen-Kerkeraad benoemd is? Opmerkelijk is 't dat *alleen* de predikanten voor de schorsing waren enz.

Onze inzender heeft gelijk. Zulk bedrijf is metterdaad alle sporen van recht en redelijkheid te buiten gaande. Toch oordeelt men niet te hard. Wie zonde doet is een *dienstnecht* der zonde! En wie eenmaal de zonde begaat van het Hierarchisch beginsel te doen, die moet, tegen wil en dank, onder de geestelijken van dat beginsel voort en voort.

Hij is geen vrij man meer. Zijn zonde drijft hem al zijn onheiligen weg langs tot aan den einde.

Amsterdam, Mogen we zoeken, van geven bij ha

In een gre bode no. 107

De latere broeders, vo maakt de ver gunstiger. Dr. ook veel k lief hebben o beide staan k wereld zegt, d vijn der 19de van hem nog veel van wat ons vooral v zijdiende niet meer indepen geering, waar van een classi ring der ker maar overige zelve staat. (heid en zelfst in stede van gevaar loopt. d schieden ons i sche kerke zot kerkbesturen hen van ambt dus feitelijk al willen blijven en van de dolo

Het doet o vriend en br wijs, buiten de soon; maar 1 zaamheid.

Als hij ec beschuldigen tisch te werk hierop besche In zijn vol juistheden v willen zijn te

Voor eerst 1 nodale Bestu leden van d meente zoudt Dit nu is 1 uitgesproken, ten overvloed de Haagsche hebbende Bes iets hoegenal noch wensch Kerkeraaden,

ment, waar Want wel i zijn gebruik met dat al na van den sche poest, men. Het a stervende pl Bij Marni element bijt dan een her zetting song. Zoo meer handhaven, song, Marni heider Psalm En dat ik minder juist het oog had bladz. 804 s aangehaald: „In taal e den, in geest der zegesta theen niet zij op, en de ker menige Syno en gevolg, en loofelijken op den aan bij

„Toch wa in 1588, ee stander te l werkelijk me hij kende Ha oorspronkelijk stellig de ee Dathen zelf van overstel grooten haas afgeperst. N tijd gespaard men den vol tisch als ling gets te verbi gesproken tr te zeer een van die taai een eenmaal houdt, dan d de ongelooft zelf getroet nung, die hij gen vond, bl vroeg dat nu het oorspron stopwoord w of niet elki verheid bog hun psalmic angst soms borgen hadd ure des vaa van Gods ge boek wilde bock was h kanten waret geest, toen z nooit!“ Ali en voor het halte lag Ma Dathen acht zijn berijnt uit, al moet l

gegeven, dat wel wat veel Mag ik, U raime plaats king bivogt alteminst w niets redelijk en veel, dat te mijnen las tijd is nu e rusteloos van dat mij wel n en stille te zi

Amsterdam, Mogen we zoeken